

Эйваз Гуьлалиев

«АЛАХЪДАЧ ЗУН, ШЕЛЕ К1ВАТ1ИЗ
И ДУЪНЪЯДИН ЕПИНАЛ...»

1969 лагъай йисуз Кцлар райондин Чпиррин хуьре дидедиз хайи Эйваз Гуьлалиев Теймуран хва хайи хуьре математикадин муаллим я. «Алахъдач зун, шеле к1ват1из епинал...» шаирдин къвед лагъай ктаб я. Райондин къакъан пелел алай, тарих чин тийир, сур ч1аварин сурар авай, халкъдин зияратгагъ тир п1ирер авай, Чпиррин хуьре кхъенвай и клунч1иниз клелдайда гудай мас чилел, цавал, ч1алал, инсанрал, зулал, гатфарал, ярдал, Ватандал, дидедал ашукъ тир шаирди вичин т1еминин, илгъамдин мизан терездин са хиле тада.

Хайи чилин иервилиз муьтлуьгъ шаир.

Гьар са касдиз риклиз хуш тушир кваллахар, вакъиаяр жеда. Инсанар вири сад хьтинбур тежедайди мялум я. Ина за твазвай са цийивал авач. Заз хуш текъведай крарикай сад, маса шаирдин эсерар клелна, адаз мас гуз клан тахьун я. А эсеррикай, эдебиятдикай хабар авай, вич яратмишунрин рекъе авачир касди кхъейтла хьсан жеда. Зун лагъайтла, жувалай алакьдайвал са вуч ятлани туьклуьрзавайбурун циргъина авай кас я. Зи рикл алай мирес Камраназ заз хуш текъведай крар гьихьтинбур ятла лап хьсан чида. Адаз килиг тавуна миресди зи вилик гъана са шаирдин, чап авун патал гъазурнавай са ктаб эцигна: «Чан ими, заз вуна зи рикл алай дустуни чапдиз гъазурнавай и ктаб клелна кланзава. Са клелун ваъ, ваз дакландай карни авун тлалабзава», - лагъана.

-Заз даклан крар пара ава эхир?

-Ктабдиз мас гуникай рахазва зун.

-Ваз эдебиятдикай, тарихдикай залайни хьсан хабар ава. Хьсан чида. Жезва кхихь ма жува, чан мирес.

-Ваъ, чан ими, заз вуна кхъена кланзава, - гафар тикрар хъавуна Камрана. Завай адан хатур хаз хъанач. Шиирар, поэмаяр клелдалди: «Хала хатур авай туш гъа! За авайвал кхъида, - мирес» лагъана за Камраназ.

-Зазни гъам я кланзавайди, - лагъана хъверна миресди.

Ада зав вугай ктабдин автор зи вилериз акун тавур Чпиррин хуьрйяй тир Теймуран хва Гуьлалиев Эйваз я. Зун адан яратмишунрихь галаз таниш хъайила заз анай шаирдин къамат акуна.

Далда къуна ракъиникай

Кукуплдин четир.

Хайи чилин иервилиз

Муьтлуьгъ я шаир – бендинилай ахъайзава Эйваза вичин ктаб. Ктабда авай шиирар, поэмаяр клелайдила гуйгъуьниз заз: «Эйваз халисан шаир я» - лугъуз кланзава. - «Им зи фикир я. Ахпани: «ктабда авай вири эсерар хьсанбур я» - лагъайтла, куьн члалах жемир. Абрун арада лап хьсанбур, хьсанбур, зайифбурни жеда. Гъа и ктабни гъакл я. Ана гьар жуьредин шиирар, поэмаяр ава.

Акай хъана цуькверикай

Клвачерик чичли.

Лув гана за дуьнья тирвал

Чил такъаз клвачи, - кхизва вичин «Чархид равал хиялар»

шиирда Эйваза.

И легъзеда гъуьлуьн юкъвай

Къарагъна клвачел.

Агатна рагъ зи байихрив

Ялиз зун вичел – и бендиналди вилик клелай бендиниз къуват хъагузвай шиирдиз пис гайитла заз гунагъ жедачни?

Ктабда вичин хуьруьнви Агъамурад Рамазановаз бахшнавай «Багъа инсан», «Шердикай хуьх», «Хару цуьк», «Герек авач», «Шиирдин чешме», «Гьиниз физва» хьтин хьсан шиирар мадни ава. Вичин хуьруьнви, моряк хьайи Жамирзеев Сефераз бахшзавай «Турфанда йифер» поэма тясирлуди я. Ктабда тлебиат хьсан кхьенва. Гъанвай тешпигъар къадайбур я. Мисал яз, «Зигъар са цар чиричи я, аруш жезвай ви тандиз», «туплув хада чешмедин мур, шуршурдин пелел», «Булах риклиз, рикли рекьериз авахьна» ва масабур. Гила заз рагъметлу Ашукь Нуьсретаз бахшнавай «Чуьнгуьрдин агъ» поэмадал акъвазиз кланзава. Шаир Эйвазан риклел Ашукь Нуьсрет алумукьуни зун рикливай шадарзава.

Ви рикли тирни цлугъзавайди
Я тахьайтла сим?
Са чуьнгуьр тир, тезенаг тир,
Туплар тилисим, - кхьизва Эйваза.

Эхь, намерд ксари ашукьдин риклив цугъиз туна. Ашукь Нуьсрет заз лап хьсан чидай. Сад лагъай сефер яз ам зи дуст, Дагъустандин халкъдин шаир Шагъэмир Мурадован клвализ атайла зун гъана адахъ галаз таниш хьайи кас я. Ашукьдин манияр, дастанар лентериз къачунал зи пай хьайидал дамахзава за. Ам Махачкъаладиз атайла зун радионин лезги члалан гнугрин редакцияда музыкадин редактор тир. Акли хьайила Ашукь Нуьсретан цлийи авазрик сифте яб акалзавайди зун тир. 2005 лагъай йисуз Махачкъалада чапнавай «Жува жувакай» тлвар алай зи ктабдани играми ашуькъдихъ галаз таниш хьуниз хейли чка ганва за. Рагъмет хьурай вичиз.

Гила зун элкьвена шаир Эйваз Гуьлалиеван поэмадал хквезва. Шаирдин поэма клелайла заз ашукь Нуьсрет вич ахкур хьиз хьанай

«Алагуьзли яр Маркизат»
Амачиз къарай.
Акъазва за ара-ара,
Бесеран гъарай.

«Шагъзададин» катран вилер
Ацланва вучиз?
Хабар къуна; - Я шаир вун
Атанва вучиз?

Алатнава риклелай чун,
Тлар хьанва чи рикли.
Клар хьанва чуьнгуьрдин сим,
Клар хьанва чи рикли.

Я юбилей риклел алач,
Яни са ктаб.
Руг къунавай устаддин руьгь,
Азаб я, азаб – Бендер кхьенвай шаир Эйваз лап пара, гъа
заз къван гъайифар хьанвайди къатланва за. Ашукь Нуьсрет риклел атайла

гъайиф члугван тийизвай кас зал дуйшуьш хъайиди туш. Ктаб, иллагъ хъи и поэма кхъанава лугъуз пара къван сагърай лугъузва за шаирдиз.

Аллагъди заз члуру патаркай рахадай пай ганвач лугъуз ктабдик квай кимивилиярикай лугъузвач за. Са шумудра клел хъавуртла абур шаирдиз вичиз аквада.

Асеф Мегъман.
Октябрь 2007 йис.

Гаф – Прометейн цлаюнни са целхем, са цлук1 я.

Цавун кланик, Чилин винел акъван дагълар, вацлар, вирер, гъулер, океанар, тамар, тулар, пелер, дереяр, булахар, яйлахар алай и дуънядиз сифте атанавайди Гаф хъанава. Атун – хъфин, рекъин – квахъун авай и дуъняда, инсандихъ гафунлай багъа, маса гана маса къачуз тижедай маса са зат1ни авач. Гафунихъ ч1ехи гуж, къуват ва къудрат гала. Вахтунда ва чкадал лагъанавай гафунивай туьфенгрин, тупарин, пулемютрин ванни атлуз жеда; адавай гъиле яракъ авай, «иви – иви» лугъузавай къушунар рамна, уьлкеярни къачуз жеда. Гафунин инсандин руьгъни виниз хкажда, инсандик луварни кутада; акъулди къатлун тийидай клвалахар, крарни ийиз тада, ада инсан рекъинни ийида. Лагъай касди нагъахъ лагъанавач хъи, гапурдин хер сагъ жеда, гафун хер ваъ. Йисар виш – виш къвез алатайт1ани, несил – несил инсанрин мецера амуькдавай гаф лугъун, гъар са къве клвач галай, къуьнерал къил алайдан гъунар туш. Гъеле хъи, т1вар маълум сенятрин къене гафун сенятдилай залан маса сенят авач. Эсил шаирар гафун сенятдин устларар я. Ч1ехи алимрилай, философрилай, кхъирагрилай вилик шаирар дуънядиз атанава. Лугъунриз ва ктабра кхъинриз гуьре, инсанвилини буба Адам вич шаир хъанава. Са шаирди лагъай гаф виш алимдивай лугъуз жедач. Вучиз лагъайт1а, Гъумер, Эскил, Пиртей, Фирдовси, Низами, Данте, Физули, Шекспир, Байрон, Гъуьте, Гъейне, Шиллер, Бернис, Пушкин, Лермонтов, Есенин, Шевченко, Шота Руставели, Иля Чавчавадзе, Элишир Наваи, Назим Гъикмет, Етим Эмин, Ст1ал Суьлейман, Вакъиф, Сабир, Семед Вургъун ва маса цлудралди классик шаиррин эсерар клелиз – клелиз, абурикай кхъиз – кхъиз гзаф алимри профессор, академик т1вар къачунва. И алимрин т1варар, анжах шаиррин т1варарихъ галаз санал тарихда амуькзава. Куьгъенин маълуматриз килигайла, алай девирда, чи дуъняда ругуд агъзуралай виниз халкъ ва ч1ал ама. Заз чирвиляй, и халкъарин гафалагра «шаир» гафунихъ галаз гекъиг жедай маса гаф авач. «Шаир» пара къакъан, пара ч1ехи, михъи, пак, масан са гаф я. Мусурманрин вири ктабрилай ч1ехи ктаб «Къуркъандани кхъенава, шаиррин шаир Низамидини лагъанава: «Шаир цаваравай Аллагъдин Чилел алай илчи я». Гъак1 тир чукуна гъар виш, къве виш йисалай садра, дат1ана амуькдавай са шаир дуънядиз къвезава; гъар девирда шиир кхъизвай, нагъахъ гафун сенятдин азаб чугвазавай, лацу чарар ч1улаварзавай вишералди инсандикай сад эсил шаир хъана, майдандал ахъатзава. Хъсан я, зи рик1изни пара хуш я хъи, лезги халкъдин арадаини, и дуъняда лезги халкъ, лезги ч1ал амаз къван рекъин тийидай шаирар акъатнава ва гилани акъатзава.

«Як недай къуш клуфунлай чир жеда» - лагъанава бубайри. Шиирар кхъизвай кас эсил шаир яни, тушни чир хъун патал цлудралди шиир ва ктаб клелун герек къведач. Эсил шаирди вичин шаирвал, вич гафун сенятдин устлар тирди са цларцлунани, са бейтинани, са куплетдани

малумарда. Сад лагъай синифдилай маса члалал клелнавай, вични математикадин муалим яз, хайи дидедин члалал – жуван лезги члалал шиирар, поемаяр кхъизвай жегъил шаир (заз гъеле адан чинни акунавач) Эйваз Гуьлалиеван «Цуьк аламаз хел хайи тар» тлвар алаз экуьн чин акунавай сад лагъай ктабдани, гила чап авуниз гъазурнавай и ктабдани риклел алумукъдай, клелдайдан риклик хвешивал кутадай, мецера гъатдай, эсил шииратдин (поезиядин) ни галай, атир галай цлалцлал цларар, бейтер, куплетар ва гъаклни бегъем шиирарни ава. За шииррин тлварар къадач, амма цларар лагъайтла: «Алахъдач зун шеле клватлиз и дуьнядин епинал», «Ярдин патав яр къведай хъиз, хтанва гатфар», «Перемрилай чир жедай ягъунар риклин», «Къелемдикай илчи къуна эхир за», «Ашкъидин тлал, такурбуруз сир жеда», «Эйваз лугъур диванедин гъил къуна, гъам авачир са дуьнядиз фин, гуьзел» - ибур ва цлудралди масабур, анжах шаирдивай лугъуз жедай, къелемдиз къачуз жедай гафар ва цларар я.

Урусрин члехи шаиррикай зи рикли къунвай, вичин шиирра миллионралди инсандин риклин гаф лугъуз алакьнавай шаир Сергей Есенина лагъанава: - «Зун шаир я! Вучиз лагъайтла, захъ Ватан ава!» Акбул кбиле авай инсандихъ хайи ватандилай, члехи бубайрин клвачерин гелер аламай хайи накьвадилай масан, хъсан, верци мад вуч ава къван? Са затлни! «Къекъуьниз гъариб уьлке, Рекъиниз Ватан хъсан».

Гила гаф инал атана агакъайла, завай Эйвазан «Михъивилин чешне» шиир авайвал мисал гъун тавуна акъваз жезвач.

Къацу либас алуклнавай
Тебиатди бухахдал.
Зи шаир рикл хиялдавай
Са дереда булахдал.
И булахдин верци ванци
Пара яман къуна зун.
Хайи чилин иервили
Пагъ атлана туна зун.
Агъуз хъана, са хупл хъвана,
Темен гана чешмедиз.
Инал булах акуна заз
Михъи вилин чешне хъиз.
Хайи чилляй акъатзавай
И булахдин стлалри,
Илгъам гана, ифирна рикл,-
Лув гана зи хиялри.
И дередин берекатди
Ашкъи туна зи рикле.

Акуна заз гуьзелвални
Зи ватандин гъар пипле.
Ашукъ хъана члехи Шагъдин
Чалма алай кбилел зун.

Ашукъ хъана Чпир хуърел
Зи кьеб хъайи чилел зун.
Клан хъана заз, фирай уьмуър
Михъиз, дуруз – булах хъиз.
Клан хъана заз яшамиш жез
Хайи чилин дамах хъиз.

Хъсан фагъум гайила и шиир сифте цларцалай куьгъенин цларцалди бегъем шиир я, и шиир кхъанвай Эйвазни шаир! Сифте вичин хайи ватан Чпир хуьруьн, ахпани члехи ватандин аярвилер теснифзавай жегъил шаир лап клевелай гъавурда акъунава: «Шиир ихтилат туш, рахазвай хърак», «Шиир ялав, шиир риклин цлай зи». «Гъалал шиир тлушун хъанва зи танда, Дидедин члал гъар инсандиз пир хъурай, Зун алемдиз дидед члалал чир хъурай».

Заз, халкъдин патал дидедин члал вуч затл ятла хъсан чизвай са лезгидиз, са шаирдиз хъиз, гзаф хуш я хьи, Эйваз, Межнун Лейлидал, Керем Эслидал, Лекъ цаварал ашукъ хъайи хъиз, лезги члалал ашукъ хъанва. Адаз чир хъанва хьи, гъар са халкъ дуьнядиз чирзавайди а халкъдин меденият, медениятни арадал гъизвайди, гъич са шакни авачиз члал я. Члал амачир халкъдиз, са затлни амукъдач. Члалан къайгъуда амукъун, члал артухарун, члал вилин нине хъиз, жуван хурудавай рикл хъиз хуьн гъар са касдин, виридалай виликни, а члалал кхъизвай шаирдин гъче хъана кланда. Зун маса члалал вишералди шиир, шумуд поема, песа, ва гъаклни шииратдикай макъалаяр, публицистикадин эсерар кхъенвай са шаир хъиз, геж ятлани, гъавурда гъатнава хьи, шаирдивай вичи вич, риклиз кланзавайди авайвал, анжах хайи дидедин члалал лугъуз жеда. Чи дидедин члал – лезги члал гзаф верци, гзаф аяр са члал я. «Хуьруьн юкъва гъалтдай клвалар, гъавадавай дагъ хътинд я. Заз клан хъайи аяр Баха. Акъзавай рагъ хътинд я». «Чанда дердер ава лугъуз, Дердерин сан гуз жедани, Чан ширин я, я къей вахар, Чан цла туна куз жедани». За и кьве лирли мисал гъана хьи, къуй Эйваз чир хъурай, лезгийрин къенин йикъарин гзаф шаиррин шиирра и лирлийра авай михьи, верци, аяр члал авач.

Гида за мад вуч хъулгъун. Шаирдиз эсил шаир хъун патал, сад лагъайди, Гъуцлари ганвай талант хъана кланда. И талант Эйваз авач. Къвед лагъайди, гъар са шиирдикай шиир ийизвайди шииратдин члал я. Эйваз пис – хъсан лезги халкъдин, лезги шиирдин члал чизва. Члалан къилел элкъвез – хуьквез клвалах хъавуртла адан шиирар, поемаяр мадни хъсан, клелдайбурун риклера, мецера гъатдайбур жеда. За 45 йис идалай вилик кхъанвай са шиирда ихътин кьве цлар ава: «Квадарнатлан лезгид пекер, Лезгидин руьгъ квадарнач за». Эйваза вичин лезгидин руьгъ клевиз хуьрай, вири эсеррик гъа руьгъ кутаз алахърай. Риклелай алуд тавурай хьи, Гаф – Прометейн цлаюнун са цлелхем, са цлукл я!»

Шихкериман хва
Келентер Келентерли.
ноябрь 2007йис.

I. Зи руьгъдиз серинвал гъизва гатфари

*...Далда къуна ракъникай
Кукун Iдин четир
Хайи чилин иервиз
Муьт Iуьгъ я шаир*

Чи пир.

Зи сифте кам, зи татаб,
К1ел тахъанвай са ктаб.
Виш жузуниз са жаваб
Жигъин тийиз ава зун.
Рехъ алатна ама зун.

Ахъа тучир шумуд сир,
Рик1ин булах, рик1ин п1ир,
Зи к1ани муг, зи Чипир.
Ч1алахъ тежез вилерал,
Рагъ аламай къванерал –
Къишлахдин пел сир я чи.
Къуд пад элкъвез п1ир я чи.
«Къуъзуъ п1ир» чи ч1ехивал
«Бибиназ» я михъивал.
Сур ч1аварин аманат,
«Чиледин къван» аламат.
Хуъруън патав къве арха,
Къван хъанавай бубан-хва?
Мус къван хъайи хзан я,
Са т1имил къван агъада,
Къуъзуъ п1ирен яхада.
Ирид къефле алатай,
Ирид патай акъатай,
Ирид архад гел авай,
Ирид рекъин пел ава.
Ирид рекъе ирид нав,
Галк1из ава чилни-цав.
Ийиз дуънья гъилелай
Килигда и пелелай.
Муът1уъгъ хъана байихриз
Аламукъда дарих хъиз.
Шуп1да шумуд хиялди.
Къариб тада са т1алди.
Виш йисара экъвена,
И аямдиз элкъвена,
Рагъ илифдай к1ани пел,
Пак итимрин михъи гел
Алуддач за рик1елай.
Алатдач зун рекъелай

Зи гьар са цар чиричІ я
Аруш жезвай ви тандиз
Алахьда зун даях жез,
И пирерин макандиз.
Жуван диде ватандиз,
Жуван диде ватандиз!!!

Чиледин кван.

-

Лугьун тавур гафар ама рикле зи,
Са хиялда шумуд жуьре ван жеда?
Экьведайла и кванерин арада
Заз виш йисар кьулук элкьвез клан жеда.

-

Гьар са кванцел шумуд жуьре нехишар
Гьи члаварин, гьи берейрин лишан я.
Белки ина кьун-кьуневай кьегьалар
Пакдиз элкьвей Шарвилидин хизан я.

-

Чуьлдин юкьвал гьариб пелел пир ала
И клунтунал татун пара гунагь я.
Лезги чилел шумуд ихьтин сир ала
Чиледин кван инсанарин панагь я.

-

Яб акалда кьили гьикван жузунриз
Амукьда зун жагьин тийиз жавабар.
Гьил эцегна чилед кванцин равал за
Тахьуй лугьуз мад сеферда татабар.

Текидал руьгь рахада зав

Аста к1ела шиирдин ц1ар,
Яб це са герен.
Чидани квез, шаир Эйваз
Хтул я п1ирен.

Эренлердин кьибле пата
Дагъларин юкьва.
Теки лугьур женнет ава
Аллагьдиз мукьва.

П1ир Гьасана бине кутур
Макан я и чил.
Агьузда кьил и накьвадихъ
Иман я и чил.

Дуру жеда инсан ина
Земземдин жуьре.
Зи баде хай муг инава
Текип1ир хуьре.

Лув гуз ава «УАЗ» ди чи
Дагъларин чиниз.
Мукьвал жеда зун жув-жуваз
Атайла иниз.

Шихнесиран шиир к1елиз
Зи т1ул кьат1ана,
Хуш рахада Борис халу:
- «Хтул атана!»

Эхтилатда Зуьгье халад
Алуд тийиз вил.
Къелем суса суфра гьида
Къакьажна кьве гьил

Вилин кьене чка гуда
Илифайла зун.
Залай к1венк1ве дагь ац1уда
Къекьифайт1а зун.

Хкъаж жеда Чалад тарцин
Гуьнедин къуьнел.
Туп1ув хада чешмедин мур
Шуршурдин пелел.

Пили къванцел шагъварди зи
Эвягдамаз ч1ар,
Акахъна фад дагъдин селдик
Авахъда зи ц1ар.

Къэкъведа зун рик1 ац1ур къван
Дагъдин яхада.
Байихари яб акализ,
Зи руьгъ рахада.

Заз и чилел атун хуш я,
Хъфин са азаб.
Зи чандикай амукъда пай
Рик1икай къаяб.

*Чархид равал * хиялар*

Хкъаж хъана гуьнед къуьнел
Лекъре жуьреда.
Илифна зун, Чархид равал
Дигай береда.

Салам гана хайи чилиз
Хура туна гьил.
Бес накъвадиз, бес ватандиз
Агъуздачни къил?

Бахтавар я зи кам-гуьне
Дегишарна пек.
Рахана зав ахъайна мез
Кукуп1дин лечек.

Акай хъана цуькверикай
К1вачерик чич1и.
Лув гана за дуьнья тирвал
Чил такъаз к1вачи.

И легъзда гъуьлуьн юкъвай
Къарагъна к1вачел.
Агатна рагъ, зи байихрив.
Ялиз зун вичел.

Ахъайзава гатфарин мах
Къушарин хорди.
Нефес такъур пак акун тир
Къве вили къурди.

Цуьквер вири, туьк1уьрна захъ
Хъуьрена шагъвар:
- Вучиз шаир, акъудзавач
Къелемни дафтар?

...Целай дуру чигед ст1ал
Аватиз пелел.
Эхъвена зун цавална чин
Цуькерин гъуьлел.

Далда кьуна ракъиникай
Кукуп1дин четир.
Хайи чилин иервиз
Муьт1уьгъ я шаир.

Вуч хьсан я Чпир хуьре
Дарих жедач зун.
И дуьньядин иервизик
Къаних жедач зун.

** Чархидин рав – Чпиррин уьруьшда къакъан пел.*

Шиирдин чешме

Са зарул мани хьиз п1узаррихъ ц1игел
Дум – дуру чешмедай ргаз ава зун.
Уьмуьрда шах камар вегьенвач гьеле
Инсанрин рик1ерай акваз ава зун.

Зи хайи накьдин сифте муьгьуьббат
Шаирдин байихар, кьат1унар хьана.
Зи рик1е шиирдин ц1верек1 кайиди
Гел тахьай кукушрин кьат1унар хьана.

Хтанва гатфар

Ацлузвайди рик1 ят1ана зи,
Я тахьайт1а чар?
Ярдин патав, яр къведай хьиз
Хтанва гатфар.

Живедикай фит1инна яд,
Ракъиникай нур.
Заз к1андайвал диганва мад
Хайи чилин хур.

Инсан я зун чи камарин
Кук1уп1дихъ ц1игел.
Къекъвез к1ани, чиг авайла
Алачиз к1вачел.

Экъеч1на мад адет тирвал
Ракъинлай вилик.
Ял ягъана гуьнед хурал
Кукуп1дин къилихъ.

Чигедикай фул гъатнавай
И гъвеч1и чанда.
Зун апсинай* цуьк я кук1уп1
Хайи ватанда.

Галукъай хьиз наши п1узар
Ракъ хьтин к1еви.
Яру хъуьхъвел к1ац1 аламай
Къиткъенна иви.

Са ст1алди звер ганавай
Цуьквед тарцелай.
Къабулзавай ракъинин нур
Экуьн ц1арц1елай.

Са гьил туна за гарданда
И чил къаз гьилел.
Хкаж хъана жигъирдай зун
Чархидин пелел.

**Апсинай - суьгъуьрда тван.*

"Охай" на зи байихари
Галтад хъана рик1
Лепе гъатна ц1арара зи,
Женнет квай вилик.

Ац1узвайди зи рик1 ят1а,
Я тахъайт1а чар.
Ярдин патав яр къведай къиз
Хтанва гатфар.

Цуъкверин хурудал эцигна за къил,
Байихрай галатун акъатрай лугъуз.
Къац1 алай са къелем къазва гъиле за
Зи т1алар рик1елай алатрай лугъуз.

Кук1уп1дин халунлай хъваз хъайит1а хурп1,
Мез тахъай бендедай ч1алар акъатда,
Зи Руьгъдиз серинвал гъизва гатфари,
Зи чанда муг авур т1алар акъатда.

**

Чан гуз авай чирагъдин ван твадач за.
Рик1 ифирдай, руьгъ юзурдай ван я зун.
Гъалал касдиз арха я зун, дагъ я зун
Дак1анбуруз дагъ къван авай къван я зун.

Тухъуьдач ялав.

Шагъдиз мукъва, рукан юкъва
Цаварин ч1алал.
Рахазва мад рик1ихъ галаз
Шаирдин хиял.

Яман жеда к1ани дустар
Хайи чилин хъел.
Къариб жеда и рехъ – жъигъир
Тахъайт1а зи гел.

Нисен ч1авуз къалин пекер
Тежезвай хтун.
Инаг сув я, гъава серин
Югъ ят1ан гатун.

Кук1варнавай шумудан к1ук1
Къалин гарари.
Цавун аршда чка къунва
Къакъан тарари.

Шумуд къушран манидив сад
Ванзава рик1и.
Далу ганва са тарав за
Вил тухуз рекъи.

Къаних – къаних мур незва за
Шагъдин къилелай.
Накъвар миxъна за Пичхалдин *
Ац1ай вилелай.

Хкаж жезвай йикъа ц1удра
Аллагъдин къвалав.
Тухъуьр жедан и мурарвай
Шаирдин ялав?

Фирай уьмуьр хайи чилел
Рик1ериз мукъваз.
Мугъман я зун дустар галаз
Женнетдин мукваз.

Пичхал – Пирарин сува булах.

Михъивилин чешне.

Къацу либас алу к1навай
Т1ебиатди бухадал.
Зи шаир рик1 хиялдавай
Са дeрeдa булахдал.

И булахдин верци ванци
Пара яман къуна зун.
Хайи чилин иервили
Пагъ ат1ана туна зун.

Агъуз хъана, са хуп1 хъвана
Темен гана чешмедиз.
Инал булах акуна заз
Михъивилин чешне хъиз.

Хайи чиляй акъатзавай
И булахдин ст1алри.
Илгъам гана ифирна рик1 –
Лув гана зи хиялри.

И дeрeдин берекатди
Ашкъи туна зи рик1e
Акуна заз гуъзелвални
Зи ватандин гъар пип1e.

Ашукъ хъана ч1ехи Шагъдин
Чалма алай кьилел зун.
Ашукъ хъана Чпир хуърел
Зи къеб хъайи челел зун.

К1ан хъана заз, фирай уьмуър
Михъиз, дуруз – булах хъиз.
К1ан хъана заз яшамеш жез
Хайи чилин дамах хъиз.

Купул булах

Гъар атайла и дерейриз
Квахьда гъам - фикир.
Гъар са пипле, гъар са пурча
Хъуьрезвай шиир.

Къвалар къакъан, рукар къалин
Булахар пара.
Хъиткъинда рик1, и дерейра
Акъваздач хура.

Вил к1ак1 тийиз, амукъна зун
П1уззарар жакъваз.
Байихнай за аватай хъиз
Женнетдин юкъваз

Авахьна физ къайи ятар
Дереяр къуна.
Нур гуз ава купул булах
Булахрин суна.

И булахдин къезил ятар
Дердериз чара.
И камара шаир тахьун
Гунагъ я пара.

Агаж хъайи шумуд инсан
Къекъуьник ц1игел.
Себеб хъана купул булах
Къарагъна к1вачел.

И булахдал са чаяр хъун
Хуш жеда рик1из.
Атай ч1авуз Купул п1ирел
К1ан жедач хъифиз.

Агъзур цуьквед атир жеда
Агъзур къушран ван.
Вуч хъсан я, к1ани дустар
Гуьзел я Ватан.

II. Шиир ялав, шиир рик1ин ц1ай я зи

*... Чуру ч1ижер такурай заз Ватанда.
Хайи чилин кьуват ава зи чанда.
Гьалал шиир т1ушун хьанва зи танда.
Дидедин ч1ал гьар инсандиз п1ир хьурай,
Зун алемдиз дидед ч1алал чир хьурай.*

Бубани диде

Байих тийир бахт,
Рехна квачир тахт,
Уьмуьрдин хуш вахт,
Бубани диде.

Зи цаварин ч1ал,
Иман авай к1вал,
Рик1ин секин гьал,
Бубани диде.

И ц1арарин сир,
Яр-дуст, чир-хчир,
Са мубарак п1ир,
Бубани диде.

Чим гузвай лувар,
Бахтунин сувар,
Чилерни – цавар
Бубани диде.

Заз чан гайи чан,
Кьве эгьли иман.
Зверзавай карван,
Бубани диде.

Тутьуь хьиз турус,
За т1уьр гьалал к1ус,
Хизандин намус,
Бубани диде.

Зи ргазвай рик1,
Байихрик шерик,
Са жуьт малаик,
Бубани диде.

Халикьдин кьисмет,
Суфрадин нямет,
Шаирдин девлет,
Бубани диде.

Зи тIем

Ажуз я зун шиир кхъиз чIалакай,
ЧIехи Шагъдин кIукIуш рехи кьвалакай.
Бейхабардиз хкатда сад кьвалакай
Лугьуда ваз,- муькьвел кьван я Лезги чIал.
Низ герек я, рекъел кьван я Лезги чIал

ЧIуру чIижер такурай заз Ватанда,
Хайи чIалан са тIем ава зи танда,
Гьалал шиир тIушун хьанва зи чанда.
Дидедин чIал гьар инсандиз пIир хьурай,
Зун алемдиз Лезги чIалал чир хьурай.

Шиир вуч я?

Чк1анва гьар патаз
Шиирдин азар.
Бес вучиз ужуз я
Гафунин базар?

-

Чарчиз регъуь жезва
Ц1араркай зурак1.
Шиир ихтилат туш
Рахазвай хьрак.

-

Аллагъди, шаирди
К1елдайди галаз,
Пуд т1емди арадал
Гъун герек аваз.

-

Руьгъдикай куьз хьайи
Пагъ ат1удай ван.
Шиир хайи чил я,
Шиир и ватан.

-

Рагарин юкъварай
Ат1уз авай рехъ.
Йисарин далдадай
Туьхъун тийир экв.

Къадакъри къан тийир
Байихрин гьарай.
Шиир са шаирдин
Квахънавай къарай.

Акъазвай къуша т1уб
Лигим хьайи хам.
За элкъвей-къекъвейра
Вегъенвачир кам.

Шиир шейт1андикай
Хкудзавай хьел.
Фасикъдин бебекдал
Туькуьрнавай хьел.

-

Шиир шиир тушт1а
К1елуниз гъайиф.
Герек туш ялтахвал
Нагъахъан тариф.

Эгер са ц1ийи гаф
Авачт1а кыле.
Къелем шиир кхъиз
Къаз тахъуй гъиле.

И ц1арар кеспи ваъ
Звал я зи рик1ин.
Шиирдиз мугъман туш,
К1вал я зи рик1ин.

Рик1ин ц1ай.

-=-

Лугъуз тахъуй шаир Эйваз сефил я,
Дидед ч1алал шиир кхъид бахт авай.
Лугъумир заз ви дердияр т1имил я,
Зи илгъамдиз гъар береда вахт ава.

-

Тек худадал яргъи ийиз гъил жуван,
Инсан я зун, дурум гуда азабриз.
Вуч хъсан я, илгъамди гъил къада зи,
Акур ч1авуз сад муькуьда татабриз.

-

И гуьзел бахт гъар инсандиз несиб туш
Шиир ялав, шиир рик1ин ц1ай я зи.
Рик1ин булах, чешме я зи хиялрин
Лезги шиир дидед ч1алан пай я зи.

Эйвазан тахсир.

Цийиз илгъам куьк1вей
Са жегьил инсан.
Аку, шумуд патай
Шуп1 хьанат1а тан.
Бес вучиз икъван пис
Атана девран?
Лагъайла гатазва
Деврандин пехир.
Лугъумир Эйвазан
Пара я тахсир.

Авай гаф лагъайт1а
Ч1ур жеда келле.
Авай кар акурт1а
Т1уб гьатда виле.
Я Аллагъ, дуьнья гьик1
Фидажал кьиле?
Инсанар са капаш,
Шейт1анар нехир.
Лугъумир шаирдин
Пара я тахсир.

Шумуд квач галк1ана
Рехи жезва мег.
Сик1ери сик1вилив
Ат1узва зи рехъ.
Лекъери лув гана
Амукъна зун тек.
Инсанрин кьен чидач
Винел пад я п1ир.
Лугъумир шаирдин
Пара я тахсир.

Ракъинал хъухъвана,
Къаял ч1агана.
Марфадал кьежена,
Харци гатана.
Бахтуну чуькъвена
Уьмуьр къат1ана
Шумуд гъам акуна
Шумудни са сир.
Лугъумир шаирдин
Пара я тахсир.

Агат хъия.

Уьмуьр гъализ хъсан чка,
Эхь...ватан я, такъаз япа.
Бубад тавун хашра мука
Къунват1а ваз инад тушни.
Дегиш хъана к1валин абур,
Тавунда муг, гъаятда ч1ур.
Ви сихилдин са шумуд сур
Руьгъ рик1елай алатзава.

Агат хъия, хайи чилив
Видни я ватан.
Хкаж хъия на парудал
Аватай са къван.

Са югъ ава къариб чилел
Амукъдай сефил.
Рехи яз къил, зайиф яз вил
Дарих яз гуьгъуьл.

Хъиткъинзава ватандин хур
Веледрик вичин.
Ц1игел хъанва бубадин гъен
Гелерихъ хцин.

Шумуд йис я, хквен тийиз
Ви рик1 къван яни?
Я тахъайт1а, руьгъ амачир
Къуру тан яни?

Куьн дидейри къариблухриз
Хайиди тушир.
Чиликай к1вач ат1уй лугъуз
Хвейиди тушир.

Бес гъам ч1угваз халкъ хъанани
Диде бинедлай?
Шумуд диде вил рекъеваз
Фена дуьньядлай.

Агат хъия, хайи чилив
Видни я ватан.
Хкаж хъия на парудал
Аватай са къван.

Багъа инсан.

*Чтиррин хуъриз Шагъдин ценерай
20 км.- рекъяй яд гъайи Агъамурад Рамазановаз.*

Зи хуъруън юкъвалай хкаж хъайи рагъ,
Вун элдин даях я, вун элдин чирагъ.
Зи рик1ин ц1арарин къагъриман я вун,
Зи элдин эбеди эрзиман я вун.
Са лезги дидедин верци нек хъвайи
Са гьалал бубадин суфрадин абур.
Тек са вун акъатна, хуъруъз яд гъайи
Ч1урнач на элдин гаф, ханач на хатур.

Яргъал Находкадай яргъи авур гъил.
Дагъ хътин рик1 ава, стха ви чанда.
Ви рик1ин вилик за агъуззава къил
Вун багъа инсан я, лекъре маканда.

Ч1угун патал элдин жафа
Рик1 к1анда чанда.
Вуч хъсан я къагъриманар
Ама ватанда.

Вуч хъсан я, вилегъ ксар
Чи арайра ама мад.
Гьалал я ваз, къегъал инсан
Хуъруън фуни, хуъруън яд.

Жедачни бес?

Акур ч1авуз кьегьал ксар
Рик1 ц1арара тадачни бес?
Рик1из илгьам яр хьайла
Къелем гьиле кьадачни бес?

Шагьдин хурай гьайи шербет
Къаних рик1и хьвадачни бес?
Элдин хатур багьа ксар,
Рик1ин кьене тадачни бес?

Балк1андалла Мариф халу:-
Булах ч1угваз кьведачни бес?
Шаир Эйваз гьиле кацай
Мелдин к1венк1ве жедачни бес?

Хъуьтлуьз чи хизан.

Къуьд атайла дегиш жеда
Акунар к1валин.
Дегиш жеда къуьзуьбур чи
Къекъуьн жез квелин.

Амуьк тийиз рик1ин къене
Шадвилиз чка.
Хара жеда дарманрикай
Пенжердин дак1а.

Ягъаз рапар йикъа пудра
Къуншидин суса.
Акахъда чи бубад угъ-ни
Дидедин суза:

- Агудмир зав, дарманни раб
Кук1вармир зи тан.
Къуьзуьбурув жер къван я угъ
Хъвадач за дарман.

Хкаж жезва бубадин ван
Акъудна кисе.
Звер гуз ава мухуркадиз
Рахазва къиса:

- А духтурдин к1валахар заз
Гъич дуьз аквадач.
Яхц1ур йисуз ч1угур тембек
Вучиз чугвадач?

Я к1уьд немир, я як немир,
Яни хъи гъери.
Дуьз итимдив и гафар жеч,
Акьулдиз къери.

Я свас вуна, ц1ай винизна
Худ це хап1адиз
И акьулар гурай ада
Вичин бубадиз...

Рам авунвай, ялиз-звериз
Уьмуьрдин к1ук1уш.
К1анда хьи, заз амай уьмуьр
Фирай рик1из хуш...

Хъсан чида вуч рахада
Заз и легъзеда.
Алахъда зун рик1ера экв
Тваз и легъзеда:

- Алатда и къаяр – мекьер
Гад къведа ац1ай.
Мугъман жеда мад хтулар
Чаз гъар са патай.

Куьмекарда Заура чаз
Къакъажна къве гъил.
Алимурад харувализ
Тадач чун сефил.

Дагъустандай хуькведа чаз
Цуьквер кваз къилик.
Гъен шткуда Минасади
Ракъинлай вилик.

Еганеди дем къачуна
Вичин жуьреда.
Хъуьрез-хъуьрез чай гъида чаз
Экуьн береда.

Теранеди теред афар
Хъийида чаз мад.
Икъван пара «угъ» мир куьне
Агакъзава гад.

Тофикни хьи, къуьне чанта,
Физ-хуьквез жеда.
Агакъда гад, чаз тухдалди
Мугъманар къведа.

Русим хкведа аскердавай
Къегъалдин тегъер.
Тук1вада гъер, вири санал
Ийида кефер.

Тамиллади тади галаз
Акайда суфра.
Халу к1ани са руш я ам
Виридлай пара.

Насирани тутун тарак
Тук1уърна мангал.
Вадимак галаз, шиш элкьюърда
Ийиз къалмакъал.

Кьил чугвада Венеради
Шарагарни гваз.
Штулариз манияр лагъ
Хкажна аваз.

Надирани агудда гад
Халудихъ галаз.
Маринади «вад» ар гьида
Зачеткада ваз.

И арада дидед сивик
Акатзва хъвер.
Бубадизни хвеша жезва
Дидедлай бетер.

**III. Алахъдач зун, шеле К1ват1из
И дуьньядин епинал...**

*Алахъдач зун шеле к1ват1из
И дуьньядин епинал.
Алахъдач зун гъуд элягъиз
Заманадин рипинал.*

Шердикай хуьх.

-

Алахъдач зун шеле к1ват1из
И дуьнядин епинал.
Алахъдач зун гъуд элягъиз
Заманадин рипинал.

-

Ният авач заз уьмуьрдин
Къулпуникай галк1удай.
Ялтахвална, кьве къат хъана
Пине хъана алк1удай.

-

Я ахварни кланзавач заз
Хайи чилиз кьеб лугъуз.
Къил агъузна акъваздач зун
Акатайда хеб лугъуз.

-

Ракъини хъиз экв гуз кланда
Чим гуз кланда рик1ериз.
Тек шердикай кич1еда заз
Татурай чи рекъериз.

-

Михьи т1варцив уьмуьр ракъун
Пара четин к1валах я.
Аллагъ, на чун шердикай хуьх
Ви къудратдин ч1алахъ я.

Зи дуст Камран Къурбаналиеваз.

Шукур гьида за халикъдиз
И т1алара сагъ я лугъуз.
Са шаирдиз гаф ава ваз
Далу гайи дагъ я лугъуз.

Шерик хъана зи фикирдик,
И къелемдин гъунар сирдик.
Къуьн кутуна на шаирдик
Зид гъарай ваъ, ц1вагъ я лугъуз.

Рехъ рагарив ат1уз девран,
Хъуьтуьн къай хъиз хъана яман.
За кам вегъей са гуьлуьстан
Билбил къариб багъ я лугъуз.

Руьгъ къежириз аквазвайди,
Зи хиялда къугъвазвайди.
Виляй рик1из ргазвайди
Са булах ваъ, нагъв я лугъуз

Рик1из акваз, вилиз такваз.
Рик1е акъаз, виле такъаз,
Тек ваз чидай шаир Эйваз
Туйкъуьн тийир рагъ я лугъуз.

Агатмир зав.

Зав агатдай берета вун
Яд илична агата.
Ч1ух тахбурай агъдикай зи
Яргъарилай алата.

Наши гъиле ацатна рик1
Рагъул хъана чешме зи.
Шумуд т1алдин кук1уш рамна
Керем хъана чешне зи.

Чарни къелем, агъни верем
Санал ава рик1е зи.
Цуькверкай ц1ук1, рик1икай ч1ук
Са т1ал ава рик1е зи.

Шумуд рекъин юргъун хъана
Шумуд рекъи галудна.
Шумуд сефер галк1ана к1вач
Шумуд къван зак галук1на.

Зав агатдай берета вун
Яд илична агата.
Я тахъайт1а яргъарилай
Ч1уькъ тавуна алата.

Герек авач.

Къайил хьун хьсан я жегьил береда,
Садра пагь атлайди четин хьуьреда,
Члух хьайи шаирдиз Керем жуьреда,
Дарман жагъаначтла шел герек авач.

Гафунин верцивал къурбан тирдан сир,
Тух жедач шиирдай атайтлан эхир.
Чан алаз гафунин хьаначтла къадир
Шаир къуьнел къадай эл герек авач.

Вилик ква алемдин рикл лугьур ктаб.
Жагъайтла атлутл рехь, зи байихра таб.
Арада элкьвейра хьанватла татаб
Зун завай къакъуддай сел герек авач.

Заз течиз ихьтин са клвалах хьанава,
Дуьньядиз тапарар алах хьанава.
Эйваз я, инсанрин члалахь хьанава
Некедик галачтла да къел герек авач.

***Гьалал я ваз, лезги т1вар.
(симинин пагъливан, лечетви гада Владиказ)***

-
Зуърнедин макъамдал
Алт1уш хъана эл.
Къери тир гъунардал
Гъейран я кимел.

-
Бубадин, бубайрин
Давамзавай рехъ.
Симинал Вталик
Къугъвазва зирек.

-
Цаварин къужахдиз
Хкаж хъана тик.
Лекъре хъиз циферин
Авудзава рик1.

-
К1вачерик шуьк1уь сим,
Къуьнерал цавар,
Гъисабмир т1имил я
Жегъилдин гъунар.

-
Ракбукай рик1 ава
Гъулдандикай мет.
Къвезват1а инсандиз
Куьз - гудач къимет?

-
Симинал «Лезгинка»,
Къериз жедай кар.
Михъиз хуьх, жуван рехъ
Жуван лезги т1вар.

Къехуьн мийир хъсанвал.

*(Ч1ални, т1ални, к1вал такунвай
Ваурай атайда.*

*Чуькъ тавурт1а. акваз – такваз
Кук1уш кук1варда.)*

Акъатайдаз къапунай,
Бегеламач къаб гила.
- Зун гынай, а къаб гынай?
Итимвал я таб гила.
Уьмуьрзавай тек вичиз.
Захавилин экв квачиз.
Хуп1 рахада хванаха,
Ван аладриз са хаха.

Ийиз к1анз зун ч1алахъар,
Авур – тавур к1валахар
Гъисабзава туп1арив,
Пахрахариз гунарив.
Агъу кватиз мецикай
Рахада вич - вичикай.
- За авур къван хъсанвал
Буьркьубуруз чир хъанач.
Эл жедани и жуьре
Авурдан къадир хъанач...

Ви хъиткъинна вилериз
Сеперарда эллериз.
Са вич гъахъ я, эл бат1ул,
Псид кул я, псид кул.

Алк1ида зи сас- сарал,
Заз и ич1ел, и харал
Акур ч1авуз хъел къведа,
Вилик яру ц1вел къведа.
Акбул к1ват1да къилиз за,
Сабур гуда гъилиз за.
Ихътин ч1улав пехъерин,

Эл дак1ан тир сик1ерин
Тфу гуда вилиз за.
Элдин вилер терез я
Писни хъсан чир жедай.
Къама къакъ тван мерез я,
Ялтахвилин ц1ир жедай.
Малайикар цаварал
Халкъ авуна цавари.

Къил акъатдач лук1варин
Вуч лугъузва навари.
Цаварал архайин я,
Бендедикай хуън герек.
Чин авачир лук1варин
Фитнедикай хуън герек.
Са легъзеда чарадан
Ник1ел чиг къван къванат1а,
Са геренда фагъирдин
Рик1е шеле къван канат1а
Тикрар ийиз виш сефер
Ч1урмир инсандин кефер.

Итим къатда къехуънди,
Япуган яхъ на жуваз
Вунни са къуз туъхъуънди.
Ахпа рягъмет къваллай
Зверна фида инсан хъиз.
Гъич тахъайт1а жувалай
Леке тамир хизандиз.
Жуван къилел вуч къведа
Чиз авачт1а лук1вариз.
Алахъ мийир чарадан
Келле к1уфув кук1вариз.

Эрч1и гъили авурди
Чапла гъилиз чир тахъуй.
Авур к1валах къехуъндай,
Инсанарик п1ир тахъуй.

Уьмуьр гьала итим хьиз.

Гъахъсузвилер акурла
Пис гьалара гьатда зун.
Мез са жуьр, кар са жуьр
Инсанрикай катда зун.

Таб рахайла члехиди,
Къудур члавуз пехьиди,
Пиян хьайла рехиди
Хьиткъин хьана гватда зун,
Пис гьалара гьатда зун.

Члулав лугьуз лацудаз
Жез авачтла вучин за?
Зи дуьшуьшдиз дуьз ксар
Къвез авачтла вучин за?

Лугьуда заз дустари.
Риклин ми хьи къастарив:
-Са клус фу неь шукур гьиз
На жув клеве твада гьа!!!
Я тахьайтла аку ви.
Келле меци хада гьа!!!

Эцигна бармак вилик:-
-Белки зун батлул ятла?
Девирдик кваз кам вигьиз
Тахьун члуру тлул ятла?

Шумуд сефер эхна за,
Дуьнья тамам негьна за.
Садавни гьич эгечлнач,
Кимерални экъечлнач.
Жува-жуваз цайиди
Жува-жуваз нез хьана.
Вуч авуртлан дуьшуьшдиз
Мердимазар къвез хьана.
Акьвазна зи вил-виле,
Алцуариз гьил гьиле,

Тарашиз к1анз жибин зи
Хкажзава ифин зи.

Чагурна к1ам к1екре х1из,
Эхтилатиз пехъре х1из.
Авурт1а на к1ил агъуз,
Ацада вун хеб лугъуз.
Жавабгайт1а дак1вада,
Сик1ре фасун рахада.
Ширишариз т1вар мих1и
Ширейрани твада вун.
Эк1исна к1ир, к1ада вун,
Пагъ ат1ана тада вун.
Ялтахвализ алак1дач.
Эхиз жедай хам авач,
Садрани г1арам х1анач.
Жаг1айт1а са вад манат
«Г1иданди я?» луг1уда.
Дустар, ку1нен г1алалвал
Ку1 рик1ерив агуда.
Вине авай ах1а пел
Гужна агъуз к1аз тах1уй.
Чин авачир ламат1ар
Мук1варални таз тах1уй.
Садаз к1ек х1из к1алуриз,
Санал к1вазмир етим х1из.
К1арг1иш – к1еху1н галачир
У1муър г1ала итим х1из.

Январдин йиф.

Им вуч т1ал я, им вуч к1валах
Пехъи я залум.
Кук1варзава гунагъсуз эл
Гзаф я зулум.

Ч1улав гару лепе твазва
Инсанрин гъуъле.
Хар хъиз къвазва къец1ил элдал
Ягъидин гуълле.

Сад хъуърезва, сада чан гуз
Акахъна ванер.
Авахъзава хвал хъиз иви
Чуъхуъзва къванер.

Гбулдан хътин жегъил чанар
Ийизва къве къат.
Хъиткъинзава чилер-цавар
Инад я, инад.

Мусибатдин, хаинвилин
Шегъид я Баку.
Ихътин са тагъ хурал алк1ай
Шегъид я Баку.

Агакъ тийиз, гъахъдив гъарай
Вик1егъ хъанва шер.
Январдин йиф, уьмуърда зи
Кар такъвадай хер.

Хуьруьн сурара.

Мад къарибдиз къекъвезва зун сурара,
Дуьньяд вафа инсанариз сир хъана.
Таниш чинар килигзава къванерай
Зун сурариз атанвайди чир хъана.

Иниз я шер, я шейтланвал мукъва туш,
И пел пара секин жеда датлана.
Инсан гъахъдив агакъзавай чка я,
И дуьньядин азабрикай гатлана.

Ацлуда зун, алахьда зун сурара –
Агъузна кьил, рягъмет гьида виридаз.
Инсаният хуьн герек я итимди,
Гъуьрмет кланда кьейидазни – диридаз.

Са къариб югъ илис хъанва кьилел чи,
Инсан аван и дуьньядлай фин тийир?
Къуьн кутур на кайи члавуз са фагъир,
Инсан тахъуй, Аллагъ рикелел гьин тийир.

Дерт.

Ара-ара аквада зи вилериз
Суса гатай, хци ат1ай дидеяр.
И дуьньядин азабрикай зурбади
Текъвезмай къар, къилел атай дидеяр.

-

Бубадал ггил, хкъажзавай хахаяр,
Дидед галаз рахан тийир рухваяр,
Са-садак кваз як-чк1ул тир архаяр –
Эй, девирдин къве к1вачеллай микробар,
Куьз ат1уда мукъва-къили, агъраба?

-

Куьн акурла эх ийидач сабурди,
Ггик1 кхьидач за вилериз акурди?
Эй уьмуьрдин гъавурда ггич такьурди
И дуьньядал вад югъ я вун алайди.
Шуькуьр ая, вунни чилел атайди.

-

Са руфун фахъ, галтугайт1ан дат1ана,
Фу балк1андак куьн даима ях жеда.
Къуьзуь хъана, къве къат хъайи береда
Къилел хуьквез, куь мецерал агъ жеда.

Чпин уьмуьр, куьтягъ авур рекъе зи,
«Угъ» авунни зуз гъатзава рик1е зи.
Кич1е я заз, къуьзуь жезва диде зи
Зи багърибур даим зи патав хъурай.

-

Пелен бириш, къуьзуьвилини лишанар,
Азиятдин виш чин акур инсанар,
Шуьк1уь ггилер гъалалвилини мизанар
Зи багърибур даим зи патав хъурай.

IV. Перемрилай чир жедай ягъунар рик1ин.

*Ширдин, сенятдин харидар, шумудни са
Лезги шир хуралай чидай, зи дуст
ясабви стомотолог « Къудратаз
чарар» циклдай.*

*...Муъгъубатдин яд фит1инай ч1ирич1 хъиз,
Рехъ ат1айди агъдихъ галай гар я зи...*

Куьмек це, духтур.

-
Хабар тушни,зи кьилел ц1ук1
Акатна, Къудрат.
Лал байихар къадакьрай.
Акъатна, Къудрат.

-
Ясаб хуьрай са кукуп1
Акъатна рекъел.
Илиг хъана бейхабар
И рик1 а рик1ел.

-
Зун заз акур цуькведи
Авунва дили.
Гъикъван ч1ав я, тек гъадаз
К1валахиз кьили.

-
Инсан тушир, нехиш тир
Халикъдин гъилин.
Лаз гана зи ч1арариз,
Ашкъиди кьилин.

-
Рик1и йигин ягъана
Т1екъна зил галаз.
А кукуп1дин дидардихъ
Кузва вил галаз.

-
Эвел вилиз акурди
Хъана ахвар хъиз.
Гум чинеба кук1ушдай
Акъатна ч1ар хъиз.

-
Ахпа гурпна гугуди
Алугна духтур.
Зи рик1икай са гъаб ч1ух
Амукъна, духтур.

-

А ваз акур зун амач
Дигиш хъанва дуьн.
Гъяркъуь я заз гъигила
Цуьцуьхдин хъуьхъуьн.

-

Жедачни бес я, духтур,
Чун агудайтла?
Тек са сефер на свах ваь,
Цаз акъудайтла?

-

Жедачни бес авуртла
Шаирдиз чара?
Къаних касдиз гайи цин,
Суваб я пара.

-

Я тахъайтла гунагъар
Амукъда хиве.
Бес я вуна хехинив
Цай турди сиве.

*Даим вакай фикирда.
Духтур Къудратан мецелай.*

-
Алатайла патавай зи,
Хъухъвана зун, кана зун.
Амукъна рик1 Ясаб хуъре
Ийир – тийир хъана зун.

-
Къурана туъд, ц1рана рик1,
Ц1уъгъунна зун са т1алди.
Амукъна зун галтадиз кьил
Йигинна кам завалди...

-
...Вичиз зурба сабур аваз,
Дамагнавай абур алаз.
Ви акунри акваз-такваз
Авуна зун пиян, гуъзел.

-
Рик1е гъатай ашкъидин ц1ир,
К1ан хъайила ийиз ваз чир.
Туна Эйваз вуна факъир
Жаваб гана яман, гуъзел.

-
К1ан хъайила вавай чара,
Яб тагана туна гара.
Дустар патав, уъзуъкъара
Амукъна зун, душман гуъзел...

-
...Хкведач зун мад куъ хуъруъз
Алудда вун рик1елай.
Кич1е я заз алцур хъана
Алатда зун рекъелай.

Зи бахтуниз аватнач вун,
Амма гъатна шиирда.
Бес вучиз руш дели рик1и
Даим вакай фикирда?

Ацгузавач вил.

-

Гъар хтайла Бакудай
Рик1 ац1удай тир.
Зверна фена булахдин
Рехъ ат1удай тир.

-

Гъикъван ч1ав тир такуна
Акъатна яргъаз.
Цигел хъанай рик1-тухул
К1аниди такваз.

-

Яваш-яваш яр къведай
Акунар ширин.
Перемрилай чир жедай
Ягъунар рик1ин.

-

Жегъилар жен са-сад к1ани
Рик1-рик1из мукъва,
Хъухъудачни к1анивилин
Цук1варин юкъва?

Рик1из атай бейхабар зуз
Вилей акъатна.
Эх жедайни ихътин гуъзел
Гъиляй акъатна?

Дегиш хъана чинин рангар,
Ажуз жедай мез.
Са кеф-гъал тир жузадайди
Гъа элкъвез-хквез.

Авур вад гаф агъзур сефер
Тикрариз рик1е.
Вил к1ак1 тийиз шумуд йифер
Тунай за рекъе.

Ашкъи чанда гъакъ тавурла,
Куьк1уьдай илгъам.
Гъа и жуьре агакъдай зав
Шиирдин макъам.

-

И бахтавар дуьнья вири
Яр хьиз аквадай.
Жегьил чӀав тир, уьмуьрда са
Гар хьиз акьадай.

-

Цуьк гьа цуьк я, рикӀни гьа рикӀ
Дегишди девран.
Вучиз пара юргьа хьана
Уьмуьрдин балкӀан.

-

...Фена вахтар яргьалди
Рехи жезва кьил.
Тух жез авач ярдикай
АцӀуз авач вил.

Хару цуьк

Язух текъвез зун клевера тваз чида,
Гагъ ифириз, гагъни зи рик1 хаз чида.
Вуч ч1угвазва и кар тек са заз чида
Къилел атай им вуч ч1ана кар я зи,
Са хару цуьк вич бейхабар яр я зи.

-

Яд акбуна яд хъана зун шекер хъиз,
Вигъизва кам татаб хъайи тегъер хъиз,
Къакъан таран к1ук1 агъузай бегъер хъиз
Вилиз тек чил къалурзавай пар я зи,
Са хару цуьк вич бейхабар яр я зи.

-

Рик1 галудиз, зурзаз туна пириш хъиз,
Пеле къац1ар ц1иргъинава бириш хъиз.
Муьгъуьбатдин яд фит1инай ч1ирич1 хъиз
Рехъ ат1айди агъдихъ галай гар я зи,
Са хару цуьк вич бейхабар яр я зи.

-

Лап макъамда хъиткъин хъана рекъе зи
К1урук1ди хъиз цуьк ахъайна рик1е зи.
Вичиз течиз, мурад хъанва еке зи,
«Лезгинка» дал илигнавай тар я зи
Са хару цуьк вич бейхабар яр я зи.

-

Пара хъунихъ и дуьньядал фагъир са,
Вири санал к1ват1на жуван фикир за.
Къелемдикай илчи къуна эхир за,
Рекъе турди гугу галай чар я зи,
Са хару цуьк вичиз хабар яр я зи.

Ашкьидин т1ал.

Вун са цуьк тир акурла заз
Экьуьнар векьи.
Ак1 хъанай заз акахънава
Кукуп1ни некьи.

Гъар акурла дегиш жедай
Зи гьал са тегьер.
Байихнай за, хвеша я ваз
Залайни бетер.

Ви ашкьиди ц1ирна рик1е
Байгъуш хъана гьал.
Вун к1ан хъуник къат1анай за
Туш зун мад аял.

Ц1увад яшда эхна чанди
Муьгубатдин т1ал.
Таза рик1е чим гъатна зи
Туькуьрна ваз ч1ал.

Гъа йикъалай вун зи рик1яй
Акъатнач, гуьзел.
Гъа йикъалай къелем гъиляй
Аватнач, гуьзел.

Жив къваз ава кылел зи.

Рик1ин къенел хер ала зи
Са кар себеб яз.
Я вафасуз, вуна ч1урай
Икърар себеб яз.

Къекъведай чун, гъуьлуьн кьере
Къуьн-къуьне аваз.
Хиялзава за а бере
Рик1ел хер алаз.

Пехил тир чал чилни-цавни,
Лап дили гъуьлни,
Бульвардавай агъзур жуьре
Билбилни гуьлни.

Верци-верци рахадай чун
Чи ватандикай.
Тух жедачир гъич са-садан
Ширин чандикай.

Чун чилерал, чун гъуьлерал
Санал къекъвеней
Эхь, са юкбуз бейхабардиз
Чи чарх элкъвеней.

Вучиз ят1ан дегиш хъана
Агатна вун зав.
На лугъуди, дегиш хъанай
Чилни, гъуьлни, цав.

Гъуьлел т1урфан, цаварал циф
Чилел вун хъана.
Вуна лагъай гъар келмеди
Вакай рик1 хана...

Чун сад-садаз къайи хъана
Несиб хъанач мад.
Дигай к1валин экв хъана вун
Уьмуьр гьална шад.

...Ингъе вун зал дуьшуьш жезва,
Тахъун хъсан я.
И кьве вилиз, ви къайи чин
Тахкун хъсан я.

Им вуч гьал я, к1ирна гардан
Къил хъанва агъуз?
Гадарнава «багъа» ярди,
Амукъна ялгъуз.

Амма мад вун акур ч1авуз
Дарих жеда зун.
На хер авур жегьилвелик
Къаних жеда зун.

Булахдин мани.

Са булахдин мани гъатна рик1е зи,
Къайи ятар дили рик1яй авахъна.
Квар къуьневаз яр акурла рекъе зи,
Вири гъамар зи рик1елай алатна,
Къайи ятар, дили рик1яй авахъна.

Къайи ятар, мелгъем хъана гъамариз,
Зун ашкъидин гъавурда жез алахъна.
Рек1в-рек1в гана дерейрини, тамари
Рик1и ч1ехи ашкъидалди к1валахна.
Зун ашкъидин гъавурда жез алахъна.

Пехил хъана т1ебиат чи бухахдал,
Зарафатна, к1ани ярдиз «къвед» лугъуз.
Гъил эцигна берекатдал, булахдал,
Чун даима къведни санал жед лугъуз.
Зарафатна, к1ани ярдиз «къвед» лугъуз.

Вафасуздаз.

Аран дагъдик, дагъ арандик акахъна,
Булах рик1из, рик1 рекъериз авахъна.
Тукъуъл гару къув ягъана рекъе зи.
Вун зид тушир, са гъам гъатна рик1е зи.

Вун галачиз и рехъ гъикъван яргъиди,
Галудна зун къарибвилин дердиди.
Бейхабардиз дегиш хъана дуънья зи,
Вафасуз, ви бириш гъатна пеле зи.

Цуъкверилай гъил къачунач гъилери,
Гуъзелрикай муд ат1анач вилери.
Ял ягъурай юргъун хъайи рик1и зи,
Мад вафасуз гъун тавурай рекъи зи.

Гуьзел.

Йифиз-юкьуз вахъ ц1игел тир вилеркай
Чуьнуьхарда вучиз вуна чин, гуьзел.
К1анда рик1из, худа, вун зи пата хьун
Ч1алал кьвервал зи рик1 алай и гуьзел.

Рик1ин чара:- ақунар ви, дамах ви,
Вилив санал кьаз тижедай бухах ви.
Жез авачт1а муьгьуьбатдин ч1алахъ зи
Гьазур я кьаз зун паквилин кьин гуьзел.

Эвел-эхир, чун сад-садаз п1ир жеда,
Ашкьидин т1ал, такурбуруз сир жеда.
Яр авай руш вилерилай чир жеда,
Чи бахтуниз ц1ийи уьмуьр гьин, гуьзел.

Яргъаз ая и адетдин наз вуна,
Азаб гумир, леззет бахша заз вуна,
Эйваз лугьур диванедин гьил кьуна
Гьам авачир са дуьньядиз фин, гуьзел.

Мехъерин тостар.

Арзудини Элианан мехъериз

Арзудиз:

Ярашугъ я къвед са-садаз лифер хъиз,
Ацукънава тавдин къиле цуьквер хъиз.
Мугъман я зун къе Арзудин мехъердиз
Рек1в-рек1взава къе Бакудин эквери
Ажеб къазва вун свасвилин пекери.

Къе шад юкъуз чаз эвелей герекди.
Са несилдин, са сихилдин ц1верек1ди.
Къуьлерзава Къезенферан биц1екди
Гъам галачиз ягъазва чи рик1ери
Ажеб къазва вун свасвилин пекери.

И мехъерик к1ват1 хъанава жуванбур,
Ваз к1ани тир, вун к1ани тир масанбур,
Къе тахтунал виридалай хъсанбур
Къуй мехъер хъуй галудич зун рекъери,
Ажеб къазва вун свасвилин пекери.

Къезенферан мехъериз:

Акъатда зун, лув гуз авай са хъел яз
Тефий уьмуьр таран къуру са хел яз.
Гъикъван ч1ав тир зун мехъерихъ ц1игел яз
Вуч хъсан я, Къезенферан мехъер я,
Нуви халу, ви зуьрнедик ван хъурай.
Шаир Эйваз пияндилай бетер я.

**

Вуч хъсан я, къенин югъ,
Къенин йикъал т1вар ала.
Вуч хъсан я къе дустар,
Ярдин къвалал яр ала.

**

Рек1в-рек1взавай такъайра
Шербетдикай цан чна.
Ст1ал-ст1ал ац1уриз
Ирид сефер хъван чна.

Къуьн-къуьнева багърибур,
Дуьньяда тван ван чна.
Лезгинкадал лекъре хъиз
Зурзурарин тан чна.

Гъарда вичин хайи муг,
Рик1ел гъин ватан чна
Муьгъуьбатдин сувар я
Ашкъи вине къан чна.

**

Жегъилариз муьгъуьббатдин чагъ хъурай,
Бегъер бул тир, са гуьлуьшан багъ хъурай,
И межлизда авай чанар сагъ хъурай,
Къуй дат1ана гъар са к1вале мехъер хъуй,
Шаир Эйваз пияндилай бетер хъуй.

V.Шаир аку, пагъ ат1ана амазмай

*...Ваз клан ят1а, ава некъид самагун,
Буна пул це, эрекъ за ви сиве цун...*

Ша рекъ тагун «сик1ериз»

Ша рекъ тагун «сик1ериз»
Мукъвал-мукъвал хуьре чи,
Аламатар жез ава
Хелвет хьунихъ дере чи
Кимел «сик1ер» къвез ава
Рекъиз авай кал къачуз,
Къуьзуь балк1ан, мал къачуз.
Калбасадин цехериз,
Т1уьна элди кефериз
Лап къе-пакъа гиликъиз
Гъазурбурни тухузва.
Хер акъатна зарул тир
Азурбурни тухузва.
Къилел къаза атана
Гиликъайдин к1анзава.
Фагъумзавач лук1ари,
Ида гьинай ванзава.
Телевизорди мукъвара,
Авудна лап ахварай:-
Калбасадин цехина,
Супадин къил шез авай
Заз течиз и къафундихъ
Киц1ни-кацни жез авай.
Акур ч1авуз и акун,
Дигиш хьана зи къат1ун
Гъа йикъалай зи тандиз
Агъургъанар къвез ава.
Бес вучиз чи сивера
Лип1 хьанавай мез ава?
Акваз – акваз и къугъун
Акатай зат1 нез ава.
Т1еамиз виш грамдив,
Лап кефина жез ава.
Пагъ ат1ана ама зун,
Калбасадиз тегъериз
Алахъиз агъ мецелай
«Вад» гана за «сик1»ериз.
Экъеч1 тежер дегъне фур,
Эгъуьнзава физ-чна.
Заз лугъудай гаф амач,

Акбул гуда низ чна?
Кап1завайдин аквазва,
Табзавайдин аквазва.
Шумуд къван ча акъазва.
Агаж хъана гъилер чи,
Ич1и хъана къилер чи
Мич1 хъанава вилер чи.
Азаб гана рик1ериз,
Рехъ гуз ава «сик1» ериз.
Чаз гаф лугъун хас амач.
Начагъ тушир кас амач.
Ийиз ихътин ч1уру кар,
Гъиле гъатай кепекар
Азарханад рекъериз
Хкадариз ава чун.
Дарманарни михъи туш,
Шукур, к1вачел ала чун.

Душман хъана жув-жуван
Чун малар хъиз рекъизва.
Мягъфед юкъвал са капаш
К1араб хъана хъфизва.

Туйквенда.

Гъахъиз жедач туйквендиз:-
Ша кван, муалим, сад къачу.
Ажуз яни вун икъван?
Къачузвайди фад къачу.

Гъил вегъейт1а жибиниз,
Лугъуда ваз къвед къачу.
- Я тахъайт1а, я муалим,
Са «Къалани» гъед къачу.

Муѳте хъвадай етимрал
Хам акунни чан къведа.
Экъеч1унни къацел вун
Ягъанатдай ван къведа.

Фагъумна за и жуьре,
-Т1ул хкъатдач къ1икай.
Акурт1а къен ац1анва,
Агалда рак къецихъай

«Къала»- пивадин т1вар.

Акъатда.

Ат1угъайдан сир,
Пехилдан пехир.
Хъвайила чехир
Винел акъатда.

Авачир кас мез,
Аслан хъиз къэкъвез,
Билбил фасун жез
Хилел акъатда.

Ялуниз вердиш.
Ат1анвай хъиркъиш.
Галукъунни виш
Хилел акъатда.

Хкажиз ифин,
Фад-фад къада кьин.
Яп-яру яз чин
Кьилел акъатда.

Атайла мукъваз,
Нервидив къугъваз.
Шаир агъ ч1угваз
Пелел акъатда.

Гъиниз физва?

Нерин к1анел нехиш ама соскадин,
Пиян ч1авуз ухшар къведа чушкадин.
Эрекъ хъвана акъатнава къилиз вун
Пиян гада, гъик1 хъфизва к1вализ вун?

Ч1угвазва на синесоид рекъерал,
Африкадин карта гъатна пекерал.
Гъик1 акъатда жув хайидан чиниз вун,
Пиян гада, гъик1 хъфизва к1вализ вун?

К1ани руша вилив хуъзва яргъалай,
Вилин к1ак1ар, къат1из жезвач юргъарай.
Лугъузва хъи, такурай мад вилиз вун
Пиян гада, гъик1 хъфизва к1вализ вун?

Айиб тушни, кук1уш рехи бубадкай,
Бизар хъанвай хва т1вар алай супадкай.
Дуъз килига къабар алай гъилиз вун,
Пиян гада, гъик1 хъфизва к1вализ вун?

Тек са вун туш чи кимерал пиянди,
Вучзават1а аку лезги хизанди.
Папаз килиг, гъуъл къунава къуънерал,
Гъуълуъз килиг, к1ац1ар ала хъуъхъверал.
Гада аку, галтад жезва кимерал,
Рушар аку гелягъ хъанва рекъерал.

Шаир аку пагъ атлана амазмай
И дуьшуьшар мукьвал-мукьвал аквазвай:-
К1вач-к1вачелай алчуд жезва чи яман,
Фекь пиан, маьлим пиан, вун пиан.
Бубан пиан, диден пиан-ай аман!!!
Зазни чидач, гьик1 хьфизва к1вализ чун?
И камарив гьиниз физва, гьиниз чун?

Къузадин къиб.

Вучиз ятлан дуьньяда,
Элкьуьн тавур къван амач.
И кьве япув, я дустар,
Агакъ тавур ван амач.

Дегъ ч1авузни дуьнья ик1-
И чилни и цав хьана.
Мухан фуаз къуьлуьн фу
Къафун хьайи ч1ав хьана.

Гьа ч1авузни бендеяр
Сад хаха, сад лук1 хьана.
Т1имил тушиз шейт1анар
Сад иблис, сад кьукъ хьана.

Ара-ара къуьлуьн фуаз
Герек хьана къафунар
Эхун патал къатай фу
К1анда ракъун руфунар.

Къузадин къиб датлана
Ц1игел жеда ракъинихъ.
Минет ийиз гьуцариз-
Атанайт1а рагъ инихъ.

Акьур ч1авуз нисен рагъ,
Крар фида жагъбажагъ.

Гъатна ифин далуда
Шулугъарда шулуда.

Жигъирдикай рехъ хъана,
К1усаникай хъвехъ хъана,
Фу бул хъайи береда
Пехъи хъайи жуъреда

Алатда фад ц1арц1елай,
Салам гуда яргъалай.
Вун рахадай ч1авузди,
Винизда т1иш, цавузди.

Экъеч1айдаз пунцелай
Аман жеда, лугъуда.
Такур касдин къудурвал
Яман жеда, лугъуда.

Шулудан къам ифида,
Рагъ дидедал хъфида.
Аквада ваз къузад къиб
Агаж хъана рекъида.

Хуъз тахъайди къаб вичин
Душман жеда вич-вичин.
Пехъи касдин эхир къил
Акваз-такваз пис жеда.
Рагъ хъфейла дидедал
Агаж хъана кис жеда

Эрекъ гузвай касдин мани.

Хкудда за ичерикай самагун,
Ният я зи хкудайди маса гун.
Хъурай-т1уърай, кеф ч1угурай етимри,
Эрекъ-чехир хъвадай зат1 я итимри.
Недай-хъвадай кефчи ксар пара хъуй,
Зи жибинда «ширванрикай» хара хъуй.

Ваз к1ан ят1а, ава некъид самагун ,
Буна пул це, эрекъ за ви сиве цун.
Япай туш зи, гъима гъинал амукъна,
Къал акъудна, ц1увад сутка ацукъна.
Эрекъдикай гъар са т1алдиз чара хъуй,
Зи жибинда «ширванрикай» хара хъуй.

Гъар са касди, къил хуъзва са жуъреда-
Сад демекда «гъахъда» йифен берета.
Вик1егъ я сад, йифди- югъди хъуналди
Пиян хъана элдин хатур хуналди.
Пиян итим даим уъзуъкъара хъуй
Зи жибинда «ширванрикай» хара хъуй.

VI. Поэмаяр

*«Турфанда йифер»
(поэма)*

*(2004 лагъай йисан ноябрдин
къведаз Япон гъуьлуьз аватай Урусатдин
«Вест» тIвар алай гимидин 27
морькдикай Сефер Жамирзеев
2 сутка це амукъна, саламат хъана...*

*...Балад къилел кар алайди къатIана,
Диде сурай, Япон гъуьлел атана...*

I.

Виле акъур тIуб таквадай
Зулун мичIи йиф.
Япон гъуьлел тIурфан ала
Акахъна гар-циф.

Звер гъатнава гъуьлуьн чанда
Галтад жезва тан.
Алахъзава гъар са патаз
РикI атIудай ван.

Акахънава и ванерик
Инсанрин гъарай.
Шумуд рикIин гъал атIана
Квахънава къарай.

Рак кIеви тир мичIи кIвал я

Тебиатдин сир.
Агакънава Япон гъуьлел
Дуьньядин эхир.

Къилел атай бейхабардиз
И жуьре къада:-
Лепед хурал т1вех хъиз ала
Цал хьтин гада.

Фит1инна ци, гими тамам
Амукънач чара.
Тек сад ама, муьт1уьгъ тежез
Лепейрин хура.

Хкаж жезва цавун аршдиз,
Къакъан я лепе.
На лугъуди селдин хура
Гъатнава пепе.

Гъиле гъатай к1арасдин пад
Ахъай тийиз гъич.
Кич1евилин эсер авач,
Квадарнавач вич.

Мич1и йифиз къайи гъуьлел
Кас галач къилив.
Къенез ст1ал яд ракъузвач,
Сив къуна гъилив.

Устад вилив алудзава
Къилелай лепе.
И мусибат рам авуниз
Т1ем ава рик1е.
Къве ц1ил жезва сивевай мез
Акатна сарак.
Муьт1уьгъ жезвач пехъи гуьлуьз
И лекърен шараг.

Кук1вар хъанва, гидрокостюм
Далудлай тамам.
Яд гъатнава пекер къене
Артух хъанва гъам.

Сабур хъайи к1арасдин пад
Акъазва къиле.

Вучиз ихътин кхьин жеда
Инсандин пеле?

Кут1уннава к1арасдал вич
Епинив к1евиз.
Хци я рик1, верци я чан-
К1анзавач рекъиз.

...Эжуьн кыляй секин я гъуьл
Зат1ни тавур хъиз.
Вичи авур и кьалпвилер
Элдиз такур хъиз.

Шумуд дидед ахвар хана
Алк1урна на тагъ.
Шумуд рик1ел къац1 авуна
Тежер жуьре сагъ.

II.

Аватнавай бейхабардиз
Къисметдин гъилиз.
Бес и кьегьал вуч кас я лагъ,
Чан тагай гъуьлуьз?

Вичин гъилив несибнавай
Къурбанд тирда буй.
Къегьал я са, ярашух тир
Пагъливандин суй.

Ч1ехи кас я, яргьал гъуьле
Акьудай йифер.
Чпир хуьруьн бегъер я вич
Т1варни я Сефер.

Къилел атай ч1ана дуьшуьш
Ахвар хъиз хъана.
Синдибадан уьмуьрдикай
Махар хъиз хъана.

Зи къагъриман къариб гъуьле
Рекъел алаз вил.
Тем- тек ама, са патайни
Агакъ тийиз гъил.

Ара-ара Шарвилид хъиз
Ван твазва гъуле.
Эхир фагъум са нукът ахъиз
Агудна кбиле.

Хуьруьн патав, рагъ элцифдай
Гуьнедин хурал.
Накъвар туна, вахтсуз кьейи
Дидедин сурал.

Кап алтадна цийи сурал
Ламузмай накъвар.
Рикел къвезва диде авай
Бахтавар йикъар.

Кьил байихри алщурариз
Агакъна ряден.
Къатлузва хьи, кландай жуьре
Муьтлуьгъ туш беден.

И арада япарив ван
Агакъна яргъай.
Са самолет акъатзава
Циферин юкъвай.

Цлар элкьуьрна, пара яргъай
Са тлимил къван вахт.
Аман аллагъ, гьи жуьреда
Агал хъана бахт?

Са фильма хъиз уьмуьр вири
Виликай фена.
И фильмадин шумуд кадри
Хуьруьккай фена.

Абасан мурз, Рисидин пел
Цлук камун гуьне.
Аял члавуз клелер хуьдай
Бахтавар дуьне.

И камара са къван амач
Къацл тавур клвачел.

Вучиз икъван яман хъана
Къурбанд тирдан хъел?

Яраб аллагъ, зи къве вилиз
Аквазмат1а хуър.
Гъикъван регъят агакънажал
Дуъньядин эхир?

Чанда ашкъи, рик1е сабур,
Т1ем ама гъеле.
Рик1ел къвезва са жуът бала
Вил алай к1вале.

Карагъзава вилерикай
Тек амай буба.
Къуни-къунши, мукъва-къили
Хайи к1вал-уба.

Ш.

Йиф хъунивай к1арабариз
Гъатзава аяз.
Мич1и я йиф, къайи я гъуъл
Тан ама зурзаз.

Гишинвилив мекъивални
Агатна яман.
Къве къат1зава дагъ хътин кас,
Ат1узва аман.

Пад-паднава аязди чин
К1ев хъанва вилер.
Хуъз тахъана кват хъана къил
Кват1 хъана гъилер.

Амма рик1е са ван ама:-
Акъатда и йиф.
Самолетдиз акунач зун,
Акунач - гъайиф.

Акъатда йиф, акъатда рагъ
Амукъдач аяз.
Югъ жез-тежез и самолет
Къведа заз мукъваз...

...Пад-пад хъайи чинай атай
Ивидин ст1ал.
Ченедикай куърс хъанава
Мурк1адин кк1ал.

Къирав къунва, галк1анва к1ак1
Дав хъанава чин.
Эхир умуд дуъньядикай
Ат1анвач вичин.

Къурбанд тирди, язух ша зи
Вун я зи панагъ.
Гъикъван азаб аквазва заз,
Вуч ят1а гунагъ?

Къурбанд тирди, амай уьмуър
Бубадиз хъурай.
И къве вилни са экв тахъай
Гададиз хъурай.

Юлдашрикай гъич са касни
Аквазвач эхир.
Яраб аллагъ, сагъ амат1а
Маратни Тагъир?*

...Акъатзава ара-ара
Живедин пилте.
Вуч ят1ани т1имил умуд
Амазмай рик1е.

IV.

Са къадар тир агакънавай
Йиф лугъур гуъне.
Агал хъанва къве вил тамам
Аквазмач дуъне.

...К1вачерик чил,
Уьмуърдик вил,
Муьт1уьгъ к1вач-гъил
Кумачирла.

Кузни-хъухъуз,
Алахъиз зуз,
Такъатдин к1ус
Амачирла.

**Марат Шихбубаев Пиралдилай. Тагъир
Бабаханов Яргундилай тир. Аллагъди рягъметрай*

Рик1 ац1ай хур,
Къилив абур,
Рик1ив сабур
Гумачирла.

Рик1 хъана сал,
Гзаф яз т1ал,
Са хуш хиял
Авачирла.

Амаз тем-тек,
Дарда герек,
Патав куъмек
Алачирла...

Тандик са звал акатна,
Рик1яй ашкъи акъатна,
Чандиз ифин атана,
Хуш хиялри гатана.

Гъил атана къуьнелай,
Кап алтадна къилелай.
Пара таниш са гъал тир.
Т1ушундайла дидеди.

Зун са к1арк1ач аял тир.
Ифин агъан ифин я,
Белки и кар дидедин
Патав са хуш хъфин я?
И ван вуч я япара?
Аважал зун ахвара?

И ванариз къурбан я
И ван дидедин ван я
- Вил ахъая, чан бала.
Вун къужахда къан бала
Татуй лугъуз патав зи,
Атана зун патав ви.

-Вун к1вачик ваъ, к1вачел хъуй,
Вун чилик ваъ, винел хъуй
И дуъньядал вун къадар
Садни хъанач к1ан, диде.
Ваъ, за вилер ахъайдач,
Амукъдач и ван, диде.

Охай!... рекъинлай вилик
Им вуч ширин ахвар я?
- Ахвар туша, чан бала.
Зибур рик1ин гафар я.
- Аллагъ, зун ви сивиз къий.
Зун и лацу рекъиз гъий.
Гъикъван михъи экв ава,
Дидед патав рехъ ава.
- Минет я ваз, чан бала
Тамир диде азарда.
Вил ахъая, чан бала
Зи нек1един хатурдай,
Зи нек1един хатурдай!!!

Т1ем атана гъилериз,
Яд ягъана вилериз,
Вил ахъайна туп1арив:-
Вилиз акур и акун
Лугъуз жедач гафарив,
Кхъиз жедач ц1арарив.
Кхъин тийиз къелемди,
Пагъ ат1ана и т1емди:-
Са т1имил къван яргъалай,
Лап са къадар ергъ алай,
Алатзавай гими са.
- Къве гъил цавуз виниза!-
И ван руьгъдин гъарай тир,
Ат1анавай къарай тир.
Ялав гъатна вилера.
Гъарай туна гъуълера.
Рик1 ашкъидив ац1ана.

Палубадал алайдаз
Гъарайдин ван атана
Цававай гъил къатлана.
Туйкуърна туб Сеферал
Юлдашарив рахана.

Эпilog.

Акахъ жедач къурбанд тирдан крарив.
И кьеггал кас ганач гуьлуьн къаярив.
Виш йисара хайи хуьруьз герек тир,
Хуьруьз яд гъий са хизандин ц1верек1 тир.

Дар макъамда алхиш вилик хтана.
Диде сурай Япон гуьлел атана.
Мич1и сура, ц1ил-ц1ил хъана дидед рик1.
Балад кьилел кар алайди къатлана.

А сузайрин гъай гана,
Рик1е эквни-ц1ай кана.
Дад авуна цавариз,
Агакъна вич цавар хъиз.

Къве сеферда дуьньядиз
Са дидеди гъайи кас
Садра Чипир к1унт1унал,
Садран гуьлел хайи кас.
Гатуз хуьруьз хтана,
Хуьр-к1вал кьилив атана.
Сабур хъана бубадиз,
Темен гана накъвадиз.
Хайи чилин сирерал,
Хуьре авай п1ирерал

Садакъяр туклуна.
Къаних сурал атана,
Дидедик къил кутуна.

19.01.2006-08.02.2006

Чуьнгуьрдин агь

(Ашукь Нуьсретан руьгьдиз бахизава)

*...Ви рик1 тирни, ц1угъзавайди
Я тахъайт1а сим.
Са чуьнгуьр тир,тезенаг тир
Тун1ар тилисим.*

(Пролог)

К1евиз къадай ашукьдин гьил,
Симинин къац1 ала лугъуз.
Хвешитир заз чи ц1иргъера
Устад ксар ама лугъуз.

Кьер авачир дили гьуьл хьиз,
Алахъзавай дуру вил хьиз.
Диганавай хайи чил хьиз
Са къелеч1 рик1 ала лугъуз.

Тар чуьнгуьрдин къвалал ч1агъан,
Верци-верци акъатдай ван.
Гьил ченедик къах жедай тан
Гафуник т1ем гала лугъуз.

Шумуд т1алдиз муг хъана хур,

Чагъиндаваз к1вал хъана сур.
Гъахъ устад тир, къайгъу такур
«Къайи къванер» ава лугъуз.

*

Т1ем къат1ана фагъумди зи
Байхариз хас.
Чарарилай руг миxъна за
Къелемдилай пас.

Шукур гъана за цавариз
Аладарна ван.
Несиб авур заз верци муг
Зи хайи Ватан.

Инсан я зун, уъмуърда са
Гаф хъайи яракъ.
Вил ахъайна к1анивилин
Авурда суракъ.

Багъа я заз а ксар хъи,
Рехъ хъайи вичиз.
Уъмуър тавур дуъньяд винел
Тек са чеб-чпиз.

Багъа я заз, миxъи сенят
Первердигар хъиз.
Дили рик1ин виляй атай
Шиирдин ц1ар хъиз.

К1вачел алаз ракъун шалам
Гъулдан яз к1ек1ес,
Къил чугуна Нуъсрет лугъур
Алемдиз мирес.

Ч1ехи гъуъл я, и пак дуънья
Акван тийир къер.
Вучиз ят1ан ахъа пеляй
Къат1из хъанач хъвер?

Вуч акуна и алемда,
Ц1игел акуна.

Жавабрилай суал пара,
Са хъел акуна.

Перишан я устаддин руьгь
Къац1 хъана лувар.
Пелеш тунал чна и руьгь
Мягьтел я цавар.

Даим лугьуз-хъуьрез жедай
Къил хъайи вине.
Вучиз икъван къариб я бес
Устаддин дуьне?

«Алагуьзлуь яр, Маркизат»
Амачиз къарай.
Акъазва за ара-ара
Бесеран гъарай

«Шагзададин» катра вилер
Ац1анва вучиз?
Хабар къуна:- Я шаир, вун
Атанва вучиз?

Алатнава рик1елай чун,
Т1ар хъанва чи рик1.
К1ар хъанва чуьнгуьрдин сим,
К1ар хъанва чи рик1.

Я юбилей рик1ел алач,
Яни са ктаб.
Руг къунавай устаддин руьгь
Азаб я, азаб.

Ашукьдин гаф акатайда
Дигишна тамам
Инсаф яни, гъир-гъирзава
Элкьуьриз макъам?

**

...Са т1ал гьатна байихра зи
Зверериз балк1ан.
Галукъна агь, ат1ана пагь,
Алугарна тан.

К1ар-к1ар хъайи са чуьнгуьрдин

Рик1яй акъатай.
Алхиш акваз, къайгъу такваз
Гъиляй акъатай

Устад тира Шемширавай
Чирвилер къачур.
Гъилевай лаш ц1алц1ам жедач
Фад жагъида т1ур.

Ягъун ширин, къат1ун дерин
Аваз рик1из хуш.
Ашукъ Нуьсрет ч1ехи кас тир
Рам авур кук1уш.

Арушарна чуьнгуьр тардин
Симерал бухах,
Зил чкадал, бем чкадал
Ргадай булах.

Ялдин хура, Шагъдин кук1ва
Амукъдачир мур.
Ракъин чина лепе гъатдай
Авазрикай гур.

Ви рик1 тирни ц1угъзавайди
Я тахъайт1а сим?
Са чуьнгуьр тир, са тезенаг тир
Туп1ар тилисим.

Цава лекъре дуьн дегишдай
Агакъайла ван.
Запаб тирни, суьгъуьр тирни
Къураз тадай тан?

И алемдин шумуд жузун
Ак1изва рик1е.
Азаб ч1угваз халкъ ханава
И як1ун тике.

Кич1е жедай зурак1буруз
Акурла эхъен.
Туйкъуьл къисмет гъахъ илгъамдин
Къхин я пелен.

Некедамаз, цуькведамаз
Азабри кайи.
Етимвили етимхана
Къисметдиз гъайи.

Са к1ус гьалал, са къас ризкъи
Къванцей акъатай.
Чагъиндаваз са хуш аваз
Чилик акатай.

Чуьнгуьр п1ир хъана,
Гафар дуьр хъана,
Къиникъ сир хъана
Ашукъ Нуьсретан.

Вучиз икъван фад,
Рагъул хъана яд.
К1ев хъана ктаб
Ашукъ Нуьсретан.

Илис хъанва и алемда
Шумудни са сир.
Вучиз бес чаз чан аламаз
Жедачт1а къадир?

Алахъна зун аладариз
К1ар хъанвай куьгъул.
Дидед ч1алал алугай руьгъ
Тахъурай сефил.

Алахъна зун ви сенят ваъ,
Ви агъ къалуриз.
Лезги элдин хиве авай
Гунагъ къалуриз.

Къайгъу такваз и ц1игел руьгъ
Ч1угвазва азаб.
Инсаф яни и устаддиз
Тахъун са ктаб?

И сенятдин кӀеле кӀакъан
Дувулар кӀеви.
Акъуд жедач вун рикӀерай
КӀаярвай мекъи.

Гафун кӀадир чидайбуруз
Чиз ава кӀадир.
АкӀатзамач байихарай
Ви сенятдин сир.

Эпilog

Ашукъ ви ван амазма зи япара,
Ашукъдин гаф какур жедач, дуъз жеда.
Хажалат я, вун икӀ рекъин заз пара,
Ви дердинай зи жегъил рикӀ куз жеда.

Вун манидин, вун чуьнгуьрдин хан хъана
Заз яргъара ви «Шагъзада» ван хъана.
Ви макъамри начагъризни чан гана
Ви гьалал рехъ за пак къуна физ жеда.

Лезги чилел, лезги цавал ашукъ яз,
Вун ви элдиз, ви эл ваз ярашугъ яз,
Жуван кӀегъал хайи халкъдал ашукъ яз
РикӀяй атай вири гафар дуъз жеда.

Къил агъузда ви сенятдин вилик за,
Цуьквер цада ви гуьмбетдин къилихъ за.
Рехъ алатна фейитӀани гъинихъ за
Ви каламар даим рикӀел хуъз жеда.

Вацрай атайбур
(поэма)

... Члални, тlални, клвал такунвай
Вацрай атайда.
Члуькъ тавуртlа, акваз-такваз
Куклуш кукlварда.

(пролог)

Йифиз-юкбуз къекъвейтlани тамара
Са жейрандин гелерихъ зун цlигел я.
Вал далда къаз гардан клрна килигдай
Кичle-регъуь вилерик зун цlигел я.
Я ачкардин, я туртурдин амач ван

Чешмед равал са ничхирдин гел алай.
Гъайиф хъана къариб акваз заз Ватан,
Хайи чилиз инсанрикай хъел авай.

Хъархъунлухда тек тар амай дарих яз
Са къанатlда алугарна тан кана.
Къакъан таран чкадал са фур амай,
Пунар шехъна, зун атайди къатlана.

Эхиз хъанач и къайивал рикlивай,
Туьмерна за, къазмах къунвай пихериз.
Канавайди и тар тушир, тек амай.

Хайи чил тир ким хъанавай «сиклериз».

Фагъум тийиз кукларзава тлебиат,
Вири санал куьч жезавай жуьреда.
Яман жеда тлебиатдин хъел пара,
Инсанариз къадир тахъай береда.

Чи кламарин булахри къил къачуна,
Дили рикляй авахъ тавур сад амач.
Вилин нине чешме хъана селлериз,
Зи тлалдикай акахъ тавур сад амач.

I.

За шумуд тар, за шумуд хел
Риклел хкана.
Тан канавай тек тар амай
Бегел тахъана.

Къайи къванер акваз вилиз
Гватзавай ватан.
Яб гана за, агъузна къил
Туйгъметриз таран:

-Мебел ийиз «Камаз»раваз
Тухуз Бакудиз.
«ЭС»-рин хура тунва тарар
Румна акъудиз.

Са тан клеви тар тунавач
Ялна «сиклери».
Макъам хъунни, девран яман
Гъална «сиклери».

Нуру вуч тир, тан гатадай
Ацукъна пешел.
Клерец ялдай Цларудихъ кваз
Йикъа вад шешел.

Эгъуьнайбур гъиле кацай
Нуруни-Цлару.
Мишер гвайди Хару тир чи,
Тухвайди Кару.

Гъар са касдив са амал гваз
Агатиз тарав.
Дувулари чил кьве падна
Танди гудна цав.

Клевиз кьунвай ахъай тийиз
Накъвади гардан.
Агъ акъатна, чилин риклай:
-Пехъи я инсан!

Хъел акатна къелемдик зи
Зурзазва цларар.
Маса гузва авам элди
Виш йисар тарар.

Са дуьшуьшдай ви къисметдиз
Акъатай тара,
Маса гана, гъи дердидиз
Жез ава чара?

Цавай чилел цлай къведайла
Гъава тир серин.
Хъиткъинзавай са билбилдин
Макъам тир ширин.

Виш йисара агъзур шешел
Бегъер гъайи тир,
На цанайни на маса гуз,
Я мердимазар?

Акур члавуз и чурувал
Жедачни зун члух?
Амач лугъуз цавун абур
Чилин ярашух.

Вучиз Нуру, вад манатдихъ
Лапатка къуна?
Сифте-сифте, Цларуд галаз
Тухузвай вуна.

Са кесибда цлам гъайила
Акъатдай вилик.
Бес гъинава квалахдарар
Звер галай сивик?

**

Заз и к1валах залан хъана,
Рик1е т1ал хъана.
Акъат тийир байихарай
К1еви т1вал хъана.

Хуьквер ч1авуз тарсар гана
Пирелдай хуьруьз.
Аллах хъанвай зи карарал
Къел мадни к1евиз.

Рекъин къвала, шумуд таран
Ч1улав акваз тан.
Заз амайди са нефес тир
Рик1 хъанаваз къван.

Агакъзамаз акуна заз
Вышкадин пелел.
Дердидик квай жегъил гада
Гуьнедин къуьнел.

Акуна заз еб ягъана
Эгъуьниз фулар.
Къук кутуна, цазни гана
Ак1уриз тарар.

Рамид лугъур са къегъал тир
Багъ кутаз авай.
На лугъуди байихара
Рагъ акъаз авай.

- Саламалейк, къуват хъурай...
- Сагъ хъурай, муалим...
К1анзава заз, ич1и пел я
Багъ хъурай муалим.
Ял ягъурай галатайда-
Къерех я рекъин.
Инал иер са багъ кутун
Мурад я рик1ин.

А раваллай лап ч1ехи ц1иргъ,

Тарар я хъархъун.
Къакъан къени таракай я
Булахдин камун.

А къелемни Шабран я чи,
Мектебдин салан.
И къелемни за илигай
К1алам я адан.

А яргъи циргъ дамбулар я,
Са шумуд жуъре.
Шекердилай верци жедай
Авахъиз шире.

Юкъваллайди «Чипир» ич я,
Шагъ я зи багъда.
Ц1ару ич я тариф авай
Аранда - дагъда...

...Чиз авачир вичин рахун
Хуш я заз гъикъван.
Алахъна рик1, хъуърезва руъгъ
Хъуърезвай Ватан.

Багъ кутур тир чи бубайри
Авачирла яд.
К1ас ягъана чира жуваз
Чипир ичин дад.

«Гъабгъандикай» са ц1ил ат1ут1
На хъуът1уън цик1из.
Аку гъикъван хуш жезава
И бегъер рик1из.

Тар амачт1ан, т1варар ама:
Алисманан багъ,
Салманан багъ, Эбедан багъ -
Ават тийир рагъ.

Чи хуърерин къуд пад тамам
Багълар тир къалин.
Уъмуър гъална чи бубайри
Зегъметдив гъилин.

Гьинай хъана, бес кье чакай
Вацрай атайбур?
Къенинди кье, лугъуз ава
Чара атлайбур.

*Алисмнан багъ, Салманан багъ, Эбедан багъ
Чипирдал багъ хъайи чкаяр я.*

Къилер

Хайи чилин иервилиз муьтлуьгъ шаир.....	3
Гаф – Прометейн цӀаюниз са цӀелхем, са цӀукӀ я.....	6
I. Зи руьгъдиз серинвал гъизва гатфари.....	9
Чи пӀир.....	10
Чиледин къван.....	12
Текидал руьгъ рахада зав.....	13
Чархид равал хиялар.....	15
Шиирдин чешме.....	17
Хтанва гатфар.....	18
«Цуькверин хурудал эцигна за къил».....	19
Туькъуьдач ялав.....	20
Михъивилин чешне.....	21
Купул булах.....	22
II. Шиир ялав, шиир рикӀин цӀай я	23
Бубани диде.....	24
Зи къуват.....	25
Шиир вуч я?.....	26
РикӀин цӀай.....	28
Эйвазан тахсир.....	29
Агат хъия.....	30
Багъа инсан.....	31
Жедачни бес?.....	32
Хъуьтлуьз чи хизан.....	33
III. Алахъдач зун, шеле кӀватӀиз и дуьньядин епинал.....	36
Шердикай хуьх.....	37
Зи дуст Камран Къурбаналиеваз.....	38
Агатмир зав.....	39
Герек амач.....	40
Гъалал я ваз лезги тӀвар.....	41
Къехуьн мийир хъсанвал.....	42
Уьмуьр гъала итим хъиз.....	44
Январдин йиф.....	46
Хуьруьн сурара.....	47
Дерт.....	48
IV. Перемрилай чир жедай ягъунар рикӀин.....	49
Куьмек це духтур.....	50
Даим вакай фикирда.....	52
АцӀуз авач вил.....	53
Хару цуьк.....	55
Ашкъидин тӀал.....	56
Жив къваз ава къилел зи.....	57
Булахдин мани.....	59
Вафасуздаз.....	60
Гуьзел.....	61

Мехъерин тостар.....	62
V.-Шаир аку, пагъ атлана амазмай.....	64
Ша рехъ тагун сиклериз.....	65
Туьквенда.....	67
Акъатда.....	68
Гъиниз физва?.....	69
Къузадин къиб.....	70
Эрекъ гузвай касдин мани.....	72
Поэмаяр.....	73
Турфанда йифер.....	74
Чуьнгуьрдин агъ.....	83
Вацрай атайбур.....	89

Эйваз Гуьлалиев
«Алахъдач зун шеле к1ват1из епинал...»

Редактор
Руслан Шейдаев.

Компютердал к1ват1айди
Динара Агъашерифовна

Корректор
Камале Къурбаналийрин